

BAĞIMLILIKLAR KAPSAMINDA YAŞAM HAKKININ DOKUNULMAZLIĞI

***

Av. Adalet Canlı Akbaş

Yaşam hakkı, kişinin sahip olduğu diğer tüm hak ve özgürlüklerin kullanılabilmesini sağlayan en önemli temel haktır. Tüm özgürlüklerin ilki ve vazgeçilmezidir. Bu nedenle yaşam hakkı karşısında diğer bütün haklar ikincil haklardır. İnsan varlığının ve fizik devamlılığının koşulu, yaşamaktır. Bu ise ancak kişi güvenliği ve beden özgürlüğüne sahip olmakla anlam kazanır.

Yaşam hakkı değerlendirilirken ve onu koruma amacı güdülürken göz önüne alınması gereken maddi ve manevi hususlar vardır. İnsan biyolojik ve moral varlığı ile bir bütündür. Yaşam hakkının maddi unsuru biyolojik varlık olarak karşımıza çıkar. Biyolojik varlığın korunması ise, bu varlığa dışarıdan hiçbir müdahalede bulunulamaması ve varlığın kendi doğal gelişmesini sonuna kadar sürdürmesi demektir. Moral varlık ise manevi unsuru oluşturmakta ve insan onurunun, entelektüel gelişiminin korunmasını içerir.

İnsan onuruna yaraşır bir hayat sürdürmenin mümkün olması için; kişinin doğuştan getirdiği, dokunulamaz, bölünemez, devredilemez ve vazgeçilemez haklarının var olan hukuk sistemince tanınması ve bu hakların devlete, üçüncü kişilere ve hatta hak sahibinin kendisine karşı en iyi şekilde korunması gerekmektedir.

İnsanlık tarihi onurlu bir yaşam mücadelesinin verildiği yüzyıllarla doludur. Yaşam hakkının bu seyri doğal olarak, farklı coğrafya ve hukuk sistemlerinde aynı gelişim sürecini göstermemiştir.

İslam hukukunun merkezinde birey vardır. Cahiliye Arap toplumunda kadınlara ve kölelere reva görülen hukuksuzlukların önüne geçilmiş, insan onuru ait olduğu yere yerleştirilmiştir. Kız çocuklarının sebepsiz yere öldürülemeyeceği¹, canların ve malların mukaddes olması², bir masumun hayatının ve haklarının bütün insanlık için de olsa feda edilemeyeceği gibi hükümler esas alınmıştır. Yaşama, maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkının sadece iktidar sahiplerine ait olduğu bir dünyada adalet yeniden tesis edilmiştir.

Yaşam hakkı hususunda Allah'ın hâkimiyeti fikri esastır ve insan bedeninin kimsenin hâkimiyeti altına alınamayacağı öngörülür. Kendini öldüren yahut kendi bedenine zarar veren kişi Allah'ın kendisi üzerindeki haklarına tecavüz etmiş olur. Yaşamın sona ermesindeki temel prensip Allah'ın verdiği canı yine onun alabileceği doğrultusundadır. Kişinin kendisini öldüremeyeceği ve kendi bedenine zarar veremeyeceği hususları ayetlerle

---

¹ Nahl - 57, Nebe - 33

² Veda hutbesi

kesin olarak yasaklanmıştır.³ Temel bilgi kaynağı olan Kur'an ve Peygamber uygulamaları ile "insanların doğuştan getirdikleri dokunulamaz ve vazgeçilemez hakları" ilan edilmiştir. Henüz dönemin hiçbir coğrafyasında görülmemiş özgürlükler ve haklar Müslüman topluma verilmiştir.

Batı'dan çok öncesinde bu haklara sahip olan Müslüman toplumun, verilen hakları layığı ile kullanması iktidarlarca engellenmiştir. Bireye verilen bu hakların muhafazası için, İslamiyet'in doğuşunun henüz ilk asırlarında mücadele edilmeye başlanmıştır. Öyle ki bu mücadele, "insan hakları kavramı" ile 20. yüzyılda tanışmış olan batı hukuk sistemine kadar taşınmıştır.

Bütün dünya, insan haklarını, medeniyetin bir ölçütü olarak sunarken, İslami insan haklarının uygulanmasında ve temsilinde problemlerin olması ironiktir. Bu ironi iki sebebe matuftur: Teori ve pratik.⁴ Müslümanların insan haklarını evrensel bir değer olarak kabulü çok eski tarihlere dayanmasına rağmen, bu evrensel kabul edilen hakların uygulamasında yaşanan aksaklıklar Müslümanların müzmin bir sorunu olarak hala durmaktadır.

16 - 17. yüzyıllara kadar insanların köle, serf ve daha sonra tebaa olarak sınıflandığı Batı'da ise, kişi, hukuki ve siyasi bakımdan "birey" olarak değerlendirilmemiştir. 1809'larda kadının insan olup olmadığını tartışılmış, Fransız İhtilâli'ne kadar özel mülkiyet hakkı dahi tanınmamıştır. Aydınlanma çağı denilen yüzyıllarda ise bilim, sanat ve felsefe alanlarında meydana gelen değişimlerle insanın değeri ortaya çıkmış ve insan hakları önem kazanmaya başlamıştır.

Kilise hukukuna göre yaşam hakkı kutsaldır ve intihar Tanrı'ya ve ruha karşı işlenmiş bir suç olarak kabul edilmiştir. Buna ilişkin cezalar kilise hukukunda altıncı yüzyılda ortaya çıkmışken, sivil hukukta oldukça geç ortaya çıkmıştır.⁵ İlk olarak 1215 tarihli Magna Carta'da keyfi ölüm cezasını önlemeye yönelik düzenlemeler getirilmiş, 1628 tarihli İngiliz Haklar Bildirgesinde ise yasaya aykırı bir şekilde ölüm cezası infaz edilemeyeceği hükme bağlanmıştır. Temel hakların çağdaş anlamda topluca ve anayasa gücünde pozitif hukuka aktarılması ilk olarak 1776 Virginia Haklar Bildirisi ile gerçekleşmiştir. Bu bildirinin 1. maddesinde tüm insanların doğuştan eşit, özgür ve bağımsız oldukları vurgulanmıştır. Amerikan Bağımsızlık Bildirisi'nde yaşam hakkının evrensel bir değer olduğu ve gerek ulusal gerekse uluslararası hukuktan bağımsız olarak değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.⁶

Müslüman toplumlarda kişinin birey olarak kabul edilmesi mücadelesinden ziyade, verilen hakların uygulanabilirliği hususunda mücadeleler verilmiştir. Batı'da ise kişinin kendisini birey olarak kabul ettirmek hususundaki verdiği uzun mücadele, 20. yüzyıl

³ Nisa 29, Maide 32

⁴ Massoud SHADJAREH - İslami İnsan Hakları Hareketinin Problemleri Yeni Görüşler, Eski Bakış Açıları

⁵ Sibel İNCEOĞLU - Ölme Hakkı, Ayrıntı Yayınları, s.52

⁶ Mine YILDIZ - Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Göre Yaşam Hakkı ve Sınırları (Yüksek Lisans Tezi)

fikir akımlarının etkisi ile bambaşka bir yöne doğru evrilmiştir. Yaşam hakkının muhafazası için yoğun bir mücadele veren insanlık, **bireyselciliğin gelişimi ve kendi kaderini belirlemenin en önemli değer olduğu algısı** ile nerede, nasıl ve ne şekilde öleceği konusunda karar vermeyi istemiş ve bunu bir hak olarak sunmaya başlamıştır.⁷ Kişi, “vücut bütünlüğünün dokunulmazlığı”nı, dolayısıyla insanca yaşamasının teminatı olan yaşam hakkını, ölmeyi seçmek özgürlüğüne feda eder duruma gelmiştir. Bireylerin tercih hakları, yaşam hakkının kutsallığının önüne geçmiştir.

Öyle ki günümüzde bireyselcilik akımı insanların kendi vücutlarına istedikleri gibi davranabilecekleri fikrinin oluşmasına da sebebiyet vermiştir. Oysaki bizim anayasamızda ve daha pek çok anayasada⁸ **“yaşam hakkının dokunulamaz ve vazgeçilemez”** haklar olarak sınıflanması; hiç kimsenin, hatta hak sahibinin kendisinin bile, bu haklara ve uzantısı olan haklara hiçbir koşulda dokunamayacağı anlamına gelmektedir.

Yaşama hakkının bütün boyutları ile kullanılabilmesi için önce bireyin bir bütünlük içinde dünyaya gelmesi, sonra bu bütünlüğün geliştirilmesi, sonra da bu bütünlüğe - toplum yararı için bile olsa- sınırlama getirilememesi gerekmektedir. Buna göre yaşama hakkı beden bütünlüğünün korunmasını gerektirir. Dolayısıyla yaşam hakkı öldürülemezlik ilkesini doğurur. Öldürülemezlik ilkesi ise insanın önce kendisine karşı korunmasını gerektirir. **Kişi bizzat kendisi bile, yaşamına, yaşamını sağlıklı bir şekilde sürdürme olgusuna zarar verecek bir eylemde bulunamaz.** Bu sonucu gerçekleştirmeye yönelik yükümlülükler altına giremez, intihar edemez, herhangi bir organını sataamaz. Bedeni üzerinde deneyleme ve ötanaziye izin veremez. Hak sahibinin bu konudaki rızası, bu işlerin yapılmasına meşruluk kazandıramaz.⁹

Amma velâkin, yirminci yüzyıl fikir akımları “bireyin tercih özgürlüğü” gibi süslü ifadelerle yaşam hakkının dokunulmazlığını sabote etmiştir. Bu ise insanın onurlu yaşam mücadelesine yapılmış en büyük ihanettir. Yaşam hakkı, kimsenin tercihine bırakılmayacak kadar mühim hususları bünyesinde barındırmaktadır. Zira yaşam hakkının uzantısı olan diğer bütün hakların korunması bu hakkın korunmasına bağlıdır. Yaşamını onurlu bir şekilde sürdüremeyeceğini düşünen kimsenin intiharı, yaşamının artık katlanılmaz olduğunu düşünen bir hastanın yahut yakınının ötanaziyi tercih edebileceğini savunur duruma gelmiştir. Çünkü bu akım hastalıklı bir bedene çare bulmak zorunluluğumuz olduğu gibi kederli bir yaşama da çare bulmamız gerektiğini söyler. Bunu gerçekleştirmenin yolu olarak da ölüm’ü işaret eder.

İnsan yaşamını sadece haz aldığı ve fayda sağladığı oranda değerli kabul eden materyalist bakışın hezeyanları olan bu görüş, yaşam hakkını dokunulabilir kılarak insanlığa en büyük ihaneti gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda yaşamını acılar içinde sürdürmek istemeyen biri intiharı/ötanaziyi tercih edebilir, bebeğinin sakat doğacağı endişesi ile kürtajı,

⁷ Sibel İNCEOĞLU – Ölme Hakkı, Ayrıntı Yayınları, s.14

⁸ İtalyan Any.md.2, Fransız Any., Portekiz Any., TC Any.md.12... vs.

⁹ Bahri SAVCI, Yaşam Hakkı ve Boyutları – Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fak. Yay.

topluma fayda sağlamadığı ve hatta topluma yük olduğu gerekçesi ile bütün engellilerin öldürülmesini tercih edebilir. Üstün ırk yaratma çalışmaları bu görüş ile olumlanabilir. Acıların dinmesi için uyuşturucu kullanımı tercih sebebi olarak düşünülebilir. Sıkıntı ve kederimizi sınırsız alkol ve sigara ile savuşturmak bir tercih sebebi olabilir.

Oysa saydığımız bütün bu vakıalar, kitlesel bir yok etme projesinin ürünüdür. Tercih hakkı, yaşam hakkının önüne geçirildiği takdirde, bütün bu tehlikeler ile de karşı karşıya kalmamız kaçınılmaz görünüyor. Küresel bir krize dönüşmüş olan sigara ve alkol tüketimi, bireysel tercih özgürlüğü olarak değerlendirildiği için bu hale gelmiştir. Oysa kimşenin yaşamını sağlıklı bir şekilde sürdürme olgusuna zarar verecek bir eylemde bulunamayacağı gerçeği dikkate alındığında birey ve toplum bu tehlikelere atılmaktan da kurtulmuş olacaktır.

Uyuşturucu madde satışı ve temininin pek çok ülkede suç olmasına karşın kullanımının suç teşkil etmemesi¹⁰ yine batılı materyalist algının bir neticesidir: Tercih özgürlüğü(!) İnsan ve dolayısıyla toplum sağlığı “tercih özgürlüğü” kavramına kurban edilemeyecek kadar büyük bir öneme haizdir.

Topluma yük olduğu gerekçesi ile engelli insanların ölüme terk edilmesi, dayanılmaz acılar çektiği gerekçesi ile hastaların ötenazi hakkı, kürtaj, yaşamın sağlıklı bir şekilde devam ettirilmesi yükümlülüğünün inkârı ile birlikte sigara, alkol ve hatta uyuşturucu madde kullanımının meşruiyet kazanması ancak yaşam hakkının kutsallığı tezi ile önlenilecek ve anayasal güvence altına alınan bu hakların dokunulmazlığı ancak bu şekilde sağlanabilecektir.

İnsanın doğumla birlikte getirdiği dokunulmaz olan yaşam hakkı adına verdiği kadim mücadelesi küresel oyunlara kurban edilmek isteniyor. Uyuşturucu madde, alkol ve sigara kartelleri ve piyasaları da düşünüldüğünde yaşam hakkının kutsal kabul edilmemesi gerektiğini savunacak güç odaklarının varlığı ve etkisi yadsınamayacaktır.

Bununla birlikte yaşam hakkı, bireyi kendisine bağımlı ederek günden güne ölüme sürükleyen bu maddelerin tahakkümüne terk edildiği takdirde, insanlığı bekleyen kaos, sermayesini uyuşturucu, sigara ve alkol üzerine hızla inşa etmeye devam edecektir.

Modern dünyada, yaşam hakkı adına yapılan mücadelenin seyri bahsettiğim güç odaklarına doğru yön değiştirmiştir. Bu gerçeği ne kadar erken fark edersek insanlığın kendi rızası ile intiharına zemin hazırlayan bu büyük projeyi engellemek o ölçüde mümkün olacaktır.

---

¹⁰ TC Ceza yasalarına göre ülkemizde, satış ve temini gibi uyuşturucu madde kullanımı da suç teşkil etmektedir.